

SECTION 12. PUBLIC ADMINISTRATION IN NATIONAL SECURITY AND PROTECTION OF PUBLIC ORDER

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-40>

PSYCHOLOGICAL PRIORITIES OF PROFESSIONAL TRAINING OF SECURITY AND DEFENSE SECTOR SPECIALISTS IN WAR CONDITIONS

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ivanova N. H.

*Doctor of Psychological Sciences,
Professor,
Head of the Department of Professional
Psychology,
National Academy of the Security
Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Іванова Н. Г.

*доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри професійної
психології,
Національна академія Служби
безпеки України
м. Київ, Україна*

Одним із пріоритетних напрямів підвищення ефективності діяльності фахівців сектору безпеки і оборони в умовах війни суспільстві є забезпечення професійної підготовки висококваліфікованих співробітників. Така підготовка вимагає особливих психологічних підходів до професійного становлення особистості. Це зумовлено тим, що професійна діяльність фахівців сектору безпеки і оборони має порівняно з іншими видами діяльності особливості, зумовлені специфікою покладених завдань.

Вирішення останніх значною мірою залежить від психологічного потенціалу співробітників, високого рівня розвитку професійно важливих якостей. Досягти таких особистісно-професійних показників можливо за умови організації ефективної системи психологічного супроводження процесу професійної підготовки в закладах вищої освіти (далі – ЗВО).

Проблема психологічного супроводження професійної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони потребує постійного вдосконалення та приведення у відповідність до вимог сьогодення. Їх професійна

діяльність вирізняється з-поміж інших видів діяльності високим рівнем відповідальності, психічної напруги, емоційно-вольової стійкості й комунікативної майстерності, вимагає постійної тривалої взаємодії з іншими людьми, оптимальних та адекватних дій у складних, екстремальних умовах.

Тобто ця діяльність вимагає від своїх представників не тільки високого рівня професійної підготовки, а й наявності необхідних психологічних характеристик, особистісних професійно важливих якостей, що дозволять успішно працювати за будь-яких екстремальних умов війни.

Успішність професійної діяльності зазначеної категорії осіб зумовлена, передусім якістю професійного відбору кандидатів на службу / роботу / навчання. Під професійним відбором розуміється комплекс заходів, що забезпечує вивчення відповідності індивідуально-психологічних особливостей людини вимогам професії. Тобто попередньо відповідність майбутнього фахівця вимогам діяльності перевіряється на етапі професійного відбору, у процесі якого, за спеціальним комплексом методик психологами проводиться детальне дослідження індивідуально-психологічних особливостей кандидата.

Після зарахування особи на навчання у ЗВО, здійснюється її професійна підготовка, основне завдання якої – сформулювати особистість фахівця, який би максимально відповідав вимогам професійної діяльності в інституціях сектору безпеки та оборони. Одним із важливих чинників досягнення зазначеного якраз і є психологічне супроводження освітньої діяльності в ЗВО.

Загалом психологічне супроводження освітньої діяльності є специфічним напрямом психологічного забезпечення. Специфіка визначається особливостями ЗВО. До того ж, психологічне супроводження професійного становлення має базуватися на особистісно-орієнтованому підході, що дозволить кожному суб'єкту освітнього процесу, спираючись на особистісний потенціал, формувати систему необхідних професійних компетентностей та розвивати психологічну готовність до роботи за будь-яких екстремальних умов.

Основний акцент у процесі професійної підготовки має робитися на розвитку індивідуальності майбутнього фахівця, оскільки кожна особистість у силу своїх індивідуально-психологічних особливостей пристосовуватиметься до умов та вимог діяльності. Успішність останньої якраз і буде залежати від того, наскільки випускник ЗВО на особистісно-професійному рівні відповідає ідеальному образу фахівця.

Психологічне супроводження професійної підготовки в ЗВО – система психолого-педагогічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності освітнього процесу та успішне професійне становлення

фахівців. Пріоритетною метою такого психологічного супроводження є всебічне вивчення й аналіз психологічних особливостей професійного становлення та психокорекція особистісно-професійних характеристик майбутніх фахівців; дослідження психологічних детермінант процесу їх професійної підготовки та нейтралізація негативно діючих й актуалізація тих, що здійснюють позитивний вплив; визначення та проведення психолого-педагогічних заходів, спрямованих на успішність професійного становлення.

Фактично професійне становлення особистості фахівця має бути спрямоване на створення його особистісного базису професійного розвитку – індивідуальної професійної концепції, що у поєднанні з його психофізіологічними особливостями формуватиме притаманний тільки йому індивідуальний стиль професійної діяльності. Структурно індивідуальна професійна концепція складається із: особистісної складової – комплексу професійно важливих якостей; ставлення до професійної діяльності, що виражається через ієрархію мотивів (бажання стати професіоналом, інтерес до професії, прагнення до самореалізації у професійній сфері тощо), уявлень про неї (цікава, важлива для суспільства, екстремальна).

Психологічне супроводження професійної підготовки спрямовується на те, щоб на основі усвідомлення власної професійної концепції та професійної компетентності у майбутніх фахівців формувалась психологічна готовність до професійної діяльності, що полягає у ставленні особи до себе як суб'єкта діяльності, до професії й реалізується у певному психічному стані та є основою розвитку індивідуального стилю діяльності (стійкої, своєрідної для кожного сукупності прийомів виконання професійної діяльності, яка максимально відповідає її вимогам та психофізіологічним особливостям й особистісним якостям фахівця).

Таким чином, професійне становлення особистості фахівця здійснюється на трьох взаємозалежних психічних рівнях: когнітивному – формування та розвиток його індивідуальної професійної концепції, професійної компетентності; емоційному – формування та розвиток психологічної готовності фахівця до професійної діяльності за будь-яких умов; поведінковому – формування та розвиток індивідуального стилю професійної діяльності.

Система заходів психологічного супроводження освітньої діяльності в ЗВО має комплексно поєднувати такі складові:

– *діагностичну* (визначення потенційних психологічних, психофізіологічних можливостей та рівня розвитку наявних професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти; вивчення та аналіз особливостей їх професійного становлення; виявлення та подолання

деструктивних змін і негативних психічних станів; встановлення дисонансу між вимогами діяльності до особистості майбутнього фахівця та наявним рівнем його особистісно-професійного розвитку);

– *корекційно-розвивальну* (формування та розвиток індивідуальної професійної концепції, психологічної готовності до успішної роботи та індивідуального стилю професійної діяльності; психокорекція та нейтралізація негативних психічних станів, професійно небажаних якостей);

– *прогностично-профілактичну* (з метою виявлення та запобігання розвитку негативних тенденцій як у навчальному колективі (навчальній групі), так і в процесі індивідуального розвитку кожного здобувача вищої освіти, психологи мають діяти на упередження: по-перше, передбачати можливі сценарії групового, міжособистісного та індивідуального розвитку та виявляти певні вади ще на початковому етапі; по-друге, своєчасно попереджати виникнення дезадаптацій (незадовільна успішність і порушення дисципліни, виникнення різних видів девіантної поведінки та ін.) та негативного морально-психологічного клімату в навчальних колективах).

Отже, підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що психологічне супроводження професійної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони є важливим пріоритетом комплексної системи професійного становлення фахівців та ґрунтується на вивченні діапазону їх можливостей, прогнозуванні розвитку придатності до роботи, зокрема і під час війни, формуванні професійно важливих якостей та психологічної готовності до роботи в екстремальних умовах.

Комплекс заходів психологічного супроводження має бути спрямований на оптимізацію професійного становлення. Основними цілями такої оптимізації є: формування і розвиток професійних цінностей та настанов; сприяння позитивному сприйманню ними цілей, змісту та результату освітньої і майбутньої професійної діяльності; цілеспрямоване формування та розвиток професійно важливих якостей, умінь розпізнавати та долати свої внутрішні конфлікти, нейтралізувати негативні психічні стани, які заважають успішно виконувати професійні завдання під час війни; сприяння оптимізації міжособистісної взаємодії, взаємопідтримки та взаємодопомоги; формування об'єктивної самооцінки та індивідуального стилю професійної діяльності в складних умовах сьогодення.